

УДК 351.85]130.02(477):008

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.42>

Хлібосолов Ігор Олексійович,
доцент кафедри гуманітарних наук
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва
orcid.org/0009-0003-0493-0109
i.khlibosolov@kmaect.edu.ua

ПРОСТОРОВА ПАРАДИГМА ІДЕНТИЧНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Метою роботи є розкриття процесу формування просторової парадигми ідентичності національної культури, як центральної, базової проблеми, зумовленої комплексною взаємодією історичних, соціокультурних, мовних, релігійних чинників, а також динамікою громадянської та етнічної самосвідомості та регіональними відмінностями у контексті глобального виміру.

Методологія роботи. Дослідження просторової парадигми ідентичності національного культурного простору в його глобальному вимірі проведено із застосуванням методу аналізу дискурсу ідентичності на основі міждисциплінарного підходу, що дає змогу охарактеризувати різні аспекти культурологічної думки щодо формування українського контенту простору культури. Наукова новизна. Просторова парадигма ідентичності простору локальної культури в його глобальному вимірі відкриває проблему взаємодії національного культурного простору, його засад і цінностей із іншими просторами культури. Трансгресивний перехід української культури від концептів національної політики радянського періоду до глобального контексту розвитку світової культури відбувається посередництвом міжкультурних комунікацій на основі культурних практик. Взаємодія глобальних трендів розвитку культури та локальних культурних просторів і культур на сучасному етапі актуалізує проблему агресивності, інвазії культур і захисту національного культурного простору.

Висновки. На тлі глобального виміру просторової парадигми української культури спостерігається утвердження ідеї незалежності української держави та вибору європейського цивілізаційного вектору її розвитку як основи розвитку національного культурного простору та його ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, національний культурний простір, просторова парадигма ідентичності, глобальний вимір, теорія культурного простору, українська культура.

Khlibosolov Igor,
Associate Professor at the Department of Humanities,
Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Arts
orcid.org/0009-0003-0493-0109
i.khlibosolov@kmaect.edu.ua

SPATIAL PARADIGM OF NATIONAL CULTURAL IDENTITY IN A GLOBAL CONTEXT

The aim of the work is to reveal the process of forming a spatial paradigm of national cultural identity as a central, basic problem, caused by the complex interaction of historical, socio-cultural, linguistic, and religious factors, as well as the dynamics of civic and ethnic self-awareness and regional differences in the context of the global dimension.

Methodology. The study of the spatial paradigm of the identity of the national cultural space in its global dimension was conducted using the method of discourse analysis of identity based on an interdisciplinary approach, which makes it possible to characterize various aspects of cultural thought regarding the formation of the Ukrainian content of cultural space. Scientific novelty. The spatial paradigm of the identity of local cultural space in its global dimension reveals the problem of the interaction of national cultural space, its foundations and values with other cultural spaces. The transgressive transition of Ukrainian culture from the concepts of national policy of the Soviet period to the global context of world cultural development takes place through intercultural communication based on

cultural practices. The interaction between global trends in cultural development and local cultural spaces and cultures at the present stage raises the issue of the aggressiveness of cultural space, cultural invasion and the protection of national cultural space.

Conclusions. Against the background of the global dimension of the spatial paradigm of Ukrainian culture, there is a strengthening of the idea of the independence of the Ukrainian state and the choice of the European civilizational vector of its development as the basis for the development of the national cultural space and its identity.

Key words: identity, national cultural space, spatial paradigm of identity, global dimension, theory of cultural space, Ukrainian culture.

Актуальність теми дослідження. Звернення до просторової парадигми культури переживається з новими інтенціями у розумінні онтології цілісного сприйняття сучасного світу. Часові та просторові закономірності рівною мірою складають сутність як природничих, так і соціокультурних процесів. Найчастіше дослідники культури акцентують увагу на її часових параметрах, тим самим підкреслюючи її мінливість, рухливість, а в історичному вимірі – довготривалість. Проте феномен культури неможливо осягнути, якщо не брати до уваги й її просторових параметрів. Адже саме просторова парадигма дозволяє зрозуміти культуру як систему цілісність з особливою структурою та відповідними видами однорідності та, одночасно, багатовимірності.

Інтерпретація поняття «простір» у культурологічному контексті надає можливість використання його для репрезентації соціокультурних феноменів. Йдеться про те, що простір існує не стільки як абсолютна величина, скільки як результат творення. Тобто поняття передбачає насичення його конкретним контентом, а це означає, що визначення простору відбувається шляхом ідентичності та конструювання його змістів (Кравченко О.В., 2011).

Отже, просторова обумовленість соціокультурної діяльності набуває фундаментального значення у сучасному гуманітарному знанні та культурологічному дискурсі, оскільки передбачає винайдення певного порядку змістів у процесі взаємодії людини з навколишнім світом, а також конструювання нею свого внутрішнього світу. Образ просторових орієнтирів сформував у людини потребу самовизначення, ідентичності, що призвело до виокремлення національної, соціальної єдності просторового співіснування.

Аналіз досліджень і публікацій. До студіювання проблеми просторової парадигми ідентичності національної культури зверталася низка провідних вчених. Теоретичне осмислення

просторової організації культури у вітчизняній гуманітаристиці та культурології представлені працями Д. Чижевського, І. Дзюби, О. Гриценка, В. Добровольської, М. Поповича, Г. Романенко, В. Шейко, О. Кравченко, О. Копієвської, О. Олійник, О. Степанової (Доманської), Т. Злобіної, В. Євтуха, Л. Чернюк, Т. Пепа, В. Піскун, В. Щербини.

Як свідчить О. Кравченко, «звернення до просторових змістів та оперування ними зумовлене характером культурних проблем, які вирішують людина або група людей у процесі ідентифікації. ... простір як фундаментальна світоглядна ідея є структурною одиницею культуротворчої діяльності. З одного боку йдеться про визнання культурної самоцінності будь-якого простору, з іншого – про можливість конкретизації культури та систематичного описування її в просторових категоріях, відповідних особливостям нашого світосприйняття» (Кравченко О.В., 2011, с. 54).

До просторової обумовленості функціонування культури звертається С. Садовенко. Дослідницею на основі міждисциплінарного підходу здійснено концептуалізацію поняття «хронотоп», яке постає властивістю буття, що виражається у зміні послідовності подій у часі та незмінному їх співіснуванні у просторі. С. Садовенко доводить, що хронотоп являє собою діалектичну єдність традиційних та інноваційних моделей буття людини у просторі і часі та завжди спирається на культурні архетипи, які визначають семантичне та ментальне поле культури (Садовенко С.М., 2021, с. 23), яке можливо оцінити як ідентичність.

Метою роботи є розкриття процесу формування ідентичності простору культури, як центральної, базової проблеми, зумовленої комплексною взаємодією історичних, соціокультурних, мовних, релігійних чинників, а також динамікою громадянської та етнічної самосвідомості та регіональними відмінностями.

Виклад основного матеріалу. Національно-культурний простір, як простір концептуальний, представляє певну історико-культурну ситуацію ідей та образів, що у процесі їх соціальної реалізації втілюють концепції нації. Це певним чином матеріалізується в архітектурі, мистецтві, світосприйнятті тощо. Змістоутворюючою константою тут виступає поняття простору, з яким асоціюються смисли й образи національної культури. Ф. Бродель в своїх працях розглядав культуру як локальний простір, у межах якого реалізується увесь процес життєдіяльності суспільства та здійснюється культурна ідентифікація (Бродель Ф., 2014, с. 32). М. Гайдеггер вважав, що людина під час освоєння географічного простору власне типологічні його ознаки переробляє соціально, створюючи іншу природу – культурний простір. І наслідком такої діяльності стає рукотворний світ «людських виробів», тобто «світ культури» (Феномен української культури, 1996).

У культурній сфері типологічно різні культури одночасно сполучаються та доповнюють одна одну, втягуючись в єдиний простір. Це обумовлює паралельне існування культурних просторів, їх розташування, зіткнення, проникнення один в один, взаємозбагачення. Т. Злобіна пропонує визначення культурного простору як сукупності процесів організації просторового середовища у культурі, як на фізичному (перебудови, реконструкції тощо), так і на символічному (означення, репрезентація та інтерпретація) рівнях. Причому культурний простір, стверджує авторка, є тим середовищем, особливості якого (зокрема, семантика, створення місць пам'яті, репрезентаційний дискурс) впливають на формування історичної пам'яті та загальних ціннісно-світоглядних орієнтацій у суспільстві. Ідеї, представлені в культурному просторі, зумовлюють сприйняття та відтворення демократичних і громадянських ідеалів, специфіку національної ідентичності.

Особливого значення Т. Злобіна надає проблемі впливу ідеологій на формування культурного просторового середовища, наголошуючи на тому, що ідеологія не зводиться до певного набору закликів та гасел, а конститується звичними засобами комунікації і формами повсякденного життя, в тому числі і організацією культурного простору, забезпечуючи механізм формування суспільної солідарності.

Культурний простір набуває особливого значення у цьому процесі: адже сам спосіб організації простору, його репрезентації, практики його використання стають ідеологічно заангажованими. Така «ідеологізація» культурного простору є неминучим процесом, і питанням національної безпеки є контроль за присутністю (домінуванням) бажаної ідеології у культурному просторі держави (Злобіна Т.Г., 2009). По суті Т. Злобіна веде мову про ідентичність просторової парадигми культури, яка формується під впливом державної політики.

В. Добровольська у питанні просторової парадигми культури робить акцент на її віртуальний аспект. Вона стверджує, що «сучасна культурна концепція відображає ситуацію, що змінилася в світі у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, телекомунікацій, мобільного зв'язку, глобальної мережі інтернет, які сформували світ віртуальної реальності, сприятливий для розвитку культури нового формату». Виникає чинник віртуального комунікаційного культурного середовища, який увібрав об'єкти цифрової культури, цифрової спадщини, що класифікуються як «віртуальна спадщина». За допомогою дистанційного доступу відбувається демократизація культурної спадщини, що визначається новим форматом культури, де цифрова культура стає і її складником, і водночас частиною світової культурної спадщини (Добровольська В. В., 2021, с. 76).

І, дійсно, людина у процесі життєво або антропологічно обумовленої діяльності створює власний, відмінний від природнього життєвий простір, як простір свого проживання насичений ознаками соціокультурної діяльності. Такими ознаками виступають знаки і символи, вірування і значення, сенси і смисли, що у сукупності перетворюють топологічні ознаки в діяльнісний простір людини або «другу природу» – природу людського духу, що формує просторову парадигму культури. Просторові ознаки людської діяльності сприймаються у якості певних типів культури та виокремлюють такі її підтипи – народну, елітарну, сакральну і світську. Культурний простір є поліфункціональним, оскільки, з одного боку, реалізує розкриває процес функціонування, що співставляється із категорією «культурний простір», з іншого – виступає як ареал, що відбиває якісний стан функціонування власне культури

і фіксує монолітність, цілісність, єдність культури як феномену, що співставляється із категорією «простір культури». Диференціація функцій підкреслює дуальну природу культурного простору (Гриценко О.А., 2019).

Простір культури характеризує усталені явища, що мають статичний характер і виконує констатуючо-інформаційну роль, визначаючи саме існування культури. У ньому формуються ціннісні орієнтири, що надалі впливають на форму та наповнення культурного простору. Культурний простір розуміється як цінність у відповідних часових і просторових параметрах. Він має емоційно-інтелектуальну наповненість, презентуючи певну духовну структуру втілену у певних цінностях.

У такому форматі простір культури та культурний простір можна розглядати як комунікативні простори. Простір культури володіє внутрішньою структурою, що розкладає сприйняття будь-якого культурного і природного факту на когнітивні, ціннісні та регулятивні сенси. Культурний простір має структуру, що вміщує функції оцінки, зв'язки та прогнозування, які реалізують динаміку образної моделі світу. Культурний простір втілює в собі образну модель навколишньої дійсності.

У О. Кравченко ми знаходимо, що «національно-культурний простір» став еквівалентом «національної культури», так само як «простір культури» передбачає радше «культуру нації». Тобто поняття простір надає можливість актуалізувати ті аспекти культурних процесів, які видаються значимими у локальному контексті культури конкретного національного середовища (Кравченко О.В., 2011). Разом з цим, ці два простори не здатні існувати один без одного. Між культурним простором і простором культури існує єдність, яка виражається в тому, що обидва ці явища є характеристикою буття культури. О. Олійник доводить цю тезу на прикладі формування культурного простору міста, який розглядається як певна цілісна форма і відображає зміст, сенс і соціальний досвід, які складаються у певному просторі і часі. Розуміння культури впливає з комунікативно-знакового (смыслового) змісту співжиття у конкретному соціумі. Тобто кожна культурна форма, з одного боку, сповнюється специфічними смислами (цінностями, знаннями, нормами тощо), з якими пов'язана діяльність людей

у ній, а з іншого – задовольняє їх потреби у цих смислах. Міські простори сполучаються у творах людської виразності – образотворчих, архітектурних, літературних, театральних, музичних тощо (Олійник О.М., 2019, с.169).

Культурологічний дискурс наповнюється змістом про методологічні проблеми культурної антропології та етнокультурології. Людина з її етнокультурними традиціями постає центральною темою при розгляді проблеми національного культурного простору (Антропологічний код, 2020; Методологічні проблеми, 2011). Наука про людину, якою є антропологія у першопочатках, у ХХІ столітті доповнюється гуманістичним контентом, а саме: наукою про світ людини, стверджує В. Карпов. У цьому значенні культура вченим розглядається як складний феномен, творчий метод формування простору людського буття (Карпов В., Сиротинська Н., 2019; Карпов В., Бондик О., 2020), що підтверджується дослідженнями Г. Лимар в яких розширення уявлень про межі мистецтва або простір мистецтва українськими авангардистами розглядається з позицій антропологічного підходу до наукового пізнання (Лимар Г. М., 2023).

Подібної точки зору притримується О. Гриценко, який у своєму аналізі культурних трансформацій в сучасній Україні визначає національний культурний простір «як сукупність сфер суспільно-культурної діяльності, котрі в сукупності здатні забезпечувати культурні, мовні, інформаційні потреби громадян України» (Гриценко О.А., 2007, с. 29). У наукових розвідках Л. Троєльнікової теоретично обґрунтовується поняття «художньо-освітній простір», аналізується вміст художньої культури як складової художньо-освітнього простору та сутність художньої творчості, як дефініції художньо-освітньої життєдіяльності. Тобто художня освіта презентована як важлива складова сукупності сфер суспільно-культурної діяльності – національного культурного простору (Троєльнікова Л., 2010).

Національний культурний простір покликаний моделювати певну історико-культурну ситуацію, яка представлена панорамою ідей та образів, що у процесі їх соціальної реалізації втілюють концепції нації. Уявлення про національно-культурну означеність певної території складають передумови для її порівняння з аналогічними «іншими»

національно-культурними утвореннями і в такий спосіб легітимізують відповідний статус суспільства (Кравченко О.В., 2014).

Національний культурний простір можна вважати цілісним, якщо в ньому: по-перше, існують розвинені спільні символічні системи (мова, система цінностей, національна культурна спадщина тощо); по-друге, культурні потреби суспільства задовольняються передусім культурним продуктом національних виробників та національними каналами культурної комунікації; по-третє, у суспільстві немає значних груп, які б стабільно перебували поза сферою національних комунікаційних каналів (мереж), або знаходилися у полі інонаціонального культурного простору.

В культурологічному науковому дискурсі тематизовано поняття «культурні практики». У сформульованій авторській концепції Ольги Копієвської культурна практика постає як предметно-практична діяльність людини/людей, пов'язана зі створенням або поширенням культурних продуктів (Копієвська О. Р., 2014). Культурна практика зумовлена сферою смислів соціокультурного буття й індивідуального життя людини, а відтак постає основою структуризації культурного простору. Культурні практики визначаються як сукупність механізмів з виробництва (чи продукування) смислів і цінностей. Ця теза може бути продемонстрована формуванням ідентичності національної мілітарної айдентики (Oliveira, Humberto Nuno de, 2024). Дослідниця актуалізує питання динаміки розвитку культурних практик, що потребує концептуалізації проблематики трансформаційних процесів у добу глобалізації та виявлення особливостей глокального та локального розвитку національних культур (Копієвська О. Р., 2018, с. 3).

Зауважимо, що О. Копієвська вносить у дискурс питання взаємодії культурного простору України на глокальному та глобальному рівнях з іншими культурами і засвідчує входження до міжнародного простору культури. Український культурний простір на глобальному рівні представлений творами різних жанрів культури і мистецтва: М. Леонтовича, В. Сільвестрова, М.Скорика, К. Малевича, Д. Бурлюка та багатьох інших достойників. Глобалізація розглядається як складний, суперечливий процес, у якому національні держави і їх суверенітет

вплітаються в транснаціональне як процес «створення» світу шляхом утворення глобальних інституціональних структур та глобальних культурних практик і форм, включаючи всю різноманітність локального. Локальність розглядається як особливість, яка визначає неповторність національних культур, характерним для якої є ідентичність національного. Локальна культура, її практики є ґрунтом для національної ідеї, заснованій на традиціях, ментальності, цінностях (Копієвська О. Р., 2018, с. 4). А отже, локальна культура розуміється у значенні національний культурний простір.

Аналіз дискурсу про поступ культури виявив доповнення концепту національного культурного простору і виникнення нового поняття такого як креативні індустрії. У тексті Стратегії розвитку культури на період до 2030 року схваленій українським урядом 28 березня 2025 року зазначено, що у період з 2016 року поступальний розвиток культури відбувався «шляхом введення в українське правове поле терміну креативні індустрії», що пов'язано із Глобальним індексом інновацій, а про національний культурний простір не згадано, хоча європейський культурний простір визнано. Очевидно, що розробники такого документу не могли оминати таку важливу проблематику як формування національного культурного простору. У меті згаданої стратегії про це побіжно сказано. Метою Стратегії є утвердження культури в Україні як важливої складової української національної ідентичності та безпеки держави, спрямованої на зміцнення національної єдності, збереження та промоцію культурної спадщини, зміцнення людського капіталу шляхом формування цінностей, застосування творчості і самовираження, а також створення основи для відновлення та подальшого розвитку культурного простору, підвищення впізнаваності та конкурентоспроможності держави (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2025).

Виділимо це положення про «створення основи для відновлення та подальшого розвитку культурного простору» і зазначимо, що національний культурний простір створений і існує попри важкі воєнні випробування. Такий погляд авторів стратегії, а це 46 осіб представників державних інституцій і 771 представник неурядових організацій, засвідчує важливу актуальність наукового розгляду проблеми

ідентичності культурного простору як основи національної єдності.

Національний культурний простір у розумінні Інституту культурології Національної академії мистецтв України виглядає як сукупність державної стратегії підтримки розвитку мистецтв, бібліотечної і музейної справи, клубної діяльності, аматорського мистецтва та традиційної культури. Важливо, що до цього простору відноситься регіональна політика та підтримка культур етносів, мовна політика, культурно-мистецька освіта та зв'язки із закордонним українством (Кудерська Н.І., 2014).

Згідно із Законом України «Про культуру» від 2010 року культурний простір України – це сфера, в якій відповідно до законодавства провадиться культурна діяльність і задовольняються культурні, інформаційні та дозвілєві потреби громадян, що охоплює, зокрема, радіо і телебачення, періодичні друковані видання та книговидавничу продукцію, ринок культурних благ, а також культурно-мистецьке середовище (Про культуру, 2010).

Загальнонаціональний культурний простір має задіяти всю територію й усіх громадян України. Він покликаний задовольняти духовно-культурні потреби суспільства, передусім вітчизняним якісним культурним продуктом і національними каналами культурної комунікації; постійно нарощувати присутність українського культурного продукту на ринку й у структурі культурного споживання населенням усіх регіонів України. Він покликаний забезпечити існування розвиненої спільної символічної системи (державної мови, системи вартостей, національної культурної спадщини тощо), які є комунікаційною базою усього українського соціуму, а також інтеграцію української культури та мистецтва в європейський (глокальний рівень) і світовий (глобальний рівень) культурний простір; активне просування українського культурно-мистецького продукту на світовий ринок.

Отже, дослідження просторової парадигми національної культури у глобальному вимірі і концептуалізація поняття «національний культурний простір» дозволяє дійти висновку, що культурний простір являє собою певну концентрацію ціннісно-змістовних, часових, просторово-географічних смислів та вміщує у себе тип культури, що становить ментальність такого

простору, його духовний вміст. Тобто культурний простір можна визначити як інформаційно-емоційне або віртуальне середовище існування людини, яке формується на основі уявних культурних рис певної спільноти і забезпечує певний рівень її самовизначення.

Культурний простір має кордони, величину, здібність до розширення та зменшення, здатний взаємодіяти з іншими культурними просторами. Культурний простір – поліфункціональний, оскільки складається із сукупності відносно самостійних і взаємопов'язаних між собою структур, які реалізують функціонування суспільних систем з метою забезпечення просторового функціонування культури. Культурний простір набуває рис реальності під час зіткнення з явищами іншої культури або відчуття людиною дискомфорту всередині своєї культурної системи.

Взаємодія національних культурних просторів є виявом міжкультурної комунікації на глобальному та глокальному рівнях і є пізнанням національного коду. Міжкультурна комунікація збагачує традиції, цінності, урізноманітнює спільний простір та пропонує спільні пріоритети, може мати форму взаємного пізнання національної ідентичності. Проте, на тлі війни в Україні постає питання існування форм взаємодії культур в яких локальна культура не визнається, або культура меншин асимілюється під тиском державної політики, нав'язуванням певних уявлень про цінності і людину у суспільстві. Така взаємодія набуває форми стирання національної ідентичності локальної культури. Розуміння сутності національного культурного простору як простору ідентичності сприятиме уточненню завдань державної культурної політики.

Наукова новизна. Просторова парадигма ідентичності простору локальної культури в його глобальному вимірі відкриває проблему взаємодії національного культурного простору, його засад і цінностей із іншими просторами культури. Трансгресивний перехід української культури від концептів національної політики радянського періоду до глобального контексту розвитку світової культури відбувається посередництвом міжкультурних комунікацій на основі культурних практик. Взаємодія глобальних трендів розвитку культури та локальних культурних просторів і культур на сучасному

етапі актуалізує проблему агресивності культурного простору, інвазії культур і захисту національного культурного простору.

Висновки. На тлі глобального виміру просторової парадигми української культури спостерігається утвердження ідеї незалежності української держави та вибору європейського цивілізаційного вектору її розвитку як основи розвитку національного культурного простору та його ідентичності. Просторова парадигма національної культури характеризується комплексною взаємодією історичної спадщини, сучасних викликів та стратегічних імперативів, які спільно формують українську національну ідентичність. Цей теоретичний дискурс рішуче виходить за межі статичних, територіальних визначень культури, щоб підкреслити комунікативну, реляційну та безперервно сконструйовану природу культурного простору. Він критично позиціонує досягнення культурної цілісності та єдності не як невід'ємну даність, а як життєво

важливу, хоча й складну, національну мету, що вимагає постійних зусиль у досягненні глобального виміру української культури.

Важливо, що просторова парадигма підкреслює незамінну роль ефективної державної політики, розвитку надійних національних комунікаційних каналів та сприяння вітчизняному культурному виробництву та розвитку культурних індустрій як важливої основи досягнення національної згуртованості та побудови стійкості проти внутрішньої фрагментації і зовнішньої культурної агресії. Цей контекст вимагає не лише продовження академічних досліджень та уточнення теоретичної основи простору української культури у його глобальному вимірі, а й адаптивних та проактивних відповідей для забезпечення сталого розвитку, консолідації та захисту національного культурного простору України як наріжного каменю її суверенітету та ідентичності у європейському культурному просторі.

Список використаних джерел:

- Антропологічний код української культури і цивілізації. О.О. Рафальський (кер. авт. кол.), Я.С.Калакура, В.П.Коцур, М.Ф.Юрій (наук. ред.). К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2020. Кн.1. 432 с.; Кн.2. 536 с.
- Бродель, Ф. (2014). Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV–XVIII ст. Том 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе. Перекл. Григорій Філіпчук. Київ: Основи. С.32, 137.
- Гриценко, О. А. (2007). Культурна трансформація в сучасній Україні: основні чинники та загальна характеристика змін. *V Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації»*: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 1-2 червня 2007 р. К.: Міленіум, С. 20–31.
- Гриценко, О. А. (2019). Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування: монографія. Київ: Інститут культурології НАМ України, 256 с.
- Добровольська, В. В. (2021). Еволюція наукових поглядів щодо поняття культури. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. № 2. С. 76–87.
- Злобіна, Т. Г. (2009). Роль культурного простору у процесі становлення української політичної нації : дис. ... канд. філос. наук : 21.03.01 ; Нац. ін-т стратег. дослідж. К., 218 с.
- Карпов, В., Сиротинська, Н. (2019). Neuroart: мистецтво пізнання людини. К. НАКККіМ, 80 с.
- Карпов В. В., Бондик О. В., Лимар Г. М., Наумов О. Г. (2020). Мистецтво та антропологія у дискурсі європейських студій. *Культура і сучасність: альманах*. К.: Ідея-Принт, № 1. С. 110 – 117.
- Копієвська, О. Р. (2014). Трансформаційні процеси в культурі сучасної України : моногр. Київ : НАКККіМ, 296 с.
- Копієвська, О. Р. (2018). Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Дис. док. культурології. 26.00.06. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 487 с.
- Кравченко, О. В. (2011). Національний культурний простір сучасної України як культурологічна проблема. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, № 11. С. 51–55.
- Кравченко, О. В. (2010). Національний культурний простір як ідентифікаційна модель. *Вісник Харківської державної академії культури*, № 31. С. 4–11.
- Кудерська, Н. І. (2014). Право культурної спадщини. Загальна частина. Київ: НАКККіМ, 260 с.
- Лимар, Г. М. (2023). Антропологія мистецтва українського авангарду першої третини ХХ століття : дис. ... д-ра філософії... 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Київ, 197 с.
- Методологічні проблеми культурної антропології та етнокulturології. Зб. наук. пр. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2011. 480 с.

Олійник, О. М. (2019). Культурний простір, комунікація, місто. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. Вип. 20, С. 169–177.

Про культуру: Закон України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2778vi-12448>

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 року № 293-р. «Про схвалення Стратегії розвитку культури на період до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2025-2027 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text>

Садовенко, С. М. (2021). Хронотоп української народної художньої культури: взаємозв'язок традицій та інновацій. Дис. на здоб. наук. ступ. док. культурології. Київ, НАКККІМ. с. 23.

Троєльнікова, Л. (2010). Культурна спадщина України в контексті формування сучасного художньо-освітнього простору. *Вісник ДАКККІМ: наук. журн. К.: Міленіум*, 2010. №4. С.79–84.

Феномен української культури: методологічні засади осмислення : [зб. наук. пр.] / [Є. Андрос та ін. ; відп. ред., авт. передм. В. Шинкарук, Є. Бистрицький] ; НАН України, Ін-т філос. К. : Фенікс, 1996. 478 с.

Oliveira, Humberto Nuno de, Lytvyn, Serhii, Karpov, Viktor. (2024). Military decorations of Ukraine for the War / Condecorações Militares da Ucrânia para a Guerra. Lisboa, Academia Falerística De Portugal. 171 p.

References:

Antropolohichniy kod ukrainskoi kultury i tsyvilizatsii (2020). [Anthropological code of Ukrainian culture and civilization] / O.O.Rafalskyi (ker. avt. kol.), Ya.S.Kalakura, V.P.Kotsur, M.F.Yurii (nauk. red.). K.: IPiEND im. I.F.Kurasa NAN Ukrainy, Kn.1. 432 s.; Kn.2. 536 s. [in Ukrainian].

Brodel, F. (2014). Materialna tsyvilizatsiia, ekonomika i kapitalizm XV-XVIII st. [Material civilization, economy and capitalism of the 15th–18th centuries]. Tom 1. Struktura povsiakdennosti: mozhlyve i nemozhlyve. Perekl. Hryhorii Filipchuk. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian].

Hrytsenko, O. A. (2007). Kulturna transformatsiia v suchasni Ukraini: osnovni chynnyky ta zahalna kharakterystyka zmin [Cultural transformation in modern Ukraine: main factors and general characteristics of changes]. V Kulturolohichni chytannia pamiati Volodymyra Podkopaieva “Kulturolohichniy dyskurs suchasnoho svitu: vid natsionalnoi idei do hlobalizatsiinoi tsyvilizatsii”: Zb. materialiv Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii, Kyiv, 1–2 chervnia. K.: Milenium. [in Ukrainian].

Hrytsenko, O. A. (2019). Kulturnyi prostir i natsionalna kultura: teoretychne osmyslennia ta praktychne formuvannia: monohrafiia [Cultural Space and National Culture: Theoretical Understanding and Practical Formation: Monograph]. Kyiv: Instytut kulturolohii NAM Ukrainy. [in Ukrainian].

Dobrovolska, V. V. (2021). Evoliutsiia naukovykh pohliadiv shchodo poniattia kultur [Evolution of Scientific Views on the Concept of Culture]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. № 2. [in Ukrainian].

Zlobina, T. H. (2009). Rol kulturnoho prostoru u protsesi stanovlennia ukrainskoi politychnoi natsii [The Role of Cultural Space in the Process of Formation of the Ukrainian Political Nation] : dys. ... kand. filoz. nauk : 21.03.01 ; Nats. in-t strateh. doslidzh. K. [in Ukrainian].

Karpov, V., Syrotynska, N. (2019). Neuroart: mystetstvo piznannia liudyny. [Neuroart: the art of human cognition]. K. NAKKKiM. [in Ukrainian].

Karpov, V. V., Bondyk, O. V., Lymar, H. M., Naumov, O. H. (2020). Mystetstvo ta antropolohiia u dyskursi yevropeyskykh studii [Art and anthropology in the discourse of European studies]. *Kultura i suchasnist: almanakh*. K.: Ideia-Prynt, № 1. [in Ukrainian].

Kopiiievska, O. R. (2014). Transformatsiini protsesy v kulturi suchasnoi Ukrainy : monohr [Transformational processes in the culture of modern Ukraine: monograph]. Kyiv : NAKKKiM. [in Ukrainian].

Kopiiievska, O. R. (2018). Transformatsiini protsesy v kulturnykh praktykakh Ukrainy: hlobalnyi, hlokalnyi kontekst ta lokalni osoblyvosti (kinets XX – pochatok XXI st.) [Transformational processes in cultural practices of Ukraine: global, glocal context and local features (late 20th – early 21st centuries)]. Dys. dok. kulturolohii. 26.00.06. Kyiv: Natsionalna akademiia kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. [in Ukrainian].

Kravchenko, O. V. (2011). Natsionalnyi kulturnyi prostir suchasnoi Ukrainy yak kulturolohichna problema [National cultural space of modern Ukraine as a culturological problem]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, № 11. [in Ukrainian].

Kravchenko, O. V. (2010). Natsionalnyi kulturnyi prostir yak identyfikatsiina model [National cultural space as an identification model]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, № 31. [in Ukrainian].

Kuderska, N. I. (2014). Pravo kulturnoi spadshchyny [Law of cultural heritage]. Zahalna chastyna. Kyiv: NAKKKiM. [in Ukrainian].

Lymar, H. M. (2023). Antropolohiia mystetstva ukrainskoho avanhardu pershoi tretyny XX stolittia [Anthropology of the Art of the Ukrainian Avant-Garde of the First Third of the 20th Century]: dys. ... d-ra filosofii... 023 – Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiia. Kyiv. [in Ukrainian].

Metodolohichni problemy kulturnoi antropologii ta etnokulturologii. (2011). [Methodological Problems of Cultural Anthropology and Ethnoculturology]. Zb. nauk. pr. Kyiv: Instytut kulturologii NAM Ukrainy. [in Ukrainian].

Oliinyk, O. M. (2019). Kulturnyi prostir, komunikatsiia, misto [Cultural Space, Communication, City]. *Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti*. Vyp. 20. [in Ukrainian].

Pro kulturu: Zakon Ukrainy. [On Culture: The Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/2778vi-12448> [in Ukrainian].

Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 28 bereznia 2025 roku № 293-r. «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku kultury na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii u 2025-2027 rokakh». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian]

Sadovenko, S. M. (2021). Khronotop ukrainskoi narodnoi khudozhnoi kultury: vzaiemozv'iazok tradytsii ta innhovatsii [Chronotope of Ukrainian folk art culture: the relationship between traditions and innovations] Dys. na zdob. nauk. stup. dok. kulturologii. Kyiv, NAKKKIM. [in Ukrainian].

Troielnikova, L. (2010). Kulturna spadshchyna Ukrainy v konteksti formuvannia suchasnoho khudozhno-osvitnoho prostoru [Cultural heritage of Ukraine in the context of the formation of a modern artistic and educational space]. Visnyk DAKKKIM: nauk. zhurn. K.: Milenium. №4. [in Ukrainian].

Fenomen ukrainskoi kultury: metodolohichni zasady osmyslennia [The phenomenon of Ukrainian culture: methodological principles of understanding] : [zb. nauk. pr.] (1996). / [Ye. Andros ta in. ; vidp. red., avt. peredm. V. Shynkaruk, Ye. Bystrytskyi] ; NAN Ukrainy, In-t filos. K. : Feniks. [in Ukrainian].

Oliveira, Humberto Nuno de; Lytvyn, Serhii; Karpov, Viktor. (2024). Military decorations of Ukraine for the War / Condecorações Militares da Ucrânia para a Guerra. Lisboa, Academia Falerística De Portugal [in English/Portugal].

Дата надходження статті: 30.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025